

บทที่ 2

วารสารปริทัศน์

2.1 เส้นใยไหม

เส้นใยไหมได้ชื่อว่าเป็น “ราชินีแห่งเส้นใย” [1] เป็นเส้นใยที่ได้มาจากโปรตีนที่หนอนไหมขับออกมาเพื่อป้องกันตัวมันเองขณะเป็นดักแด้ เส้นใยเป็นใยยาวต่อเนื่อง (filaments) เมงมูกก็เป็นสัตว์ที่สามารถผลิตเส้นใยยาวแบบไหมเช่นกันแต่เส้นใยมีขนาดเล็กมาก และไม่สามารถเลี้ยงเพื่อผลิตเป็นเส้นใยจำนวนมากได้ ดังนั้นในที่นี้เส้นใยไหมจะหมายถึงเส้นใยที่ได้มาจากหนอนไหมเท่านั้น

หนอนไหมผลิตเส้นใยไหม ซึ่งเป็นเส้นใยโปรตีนเช่นเดียวกับเส้นใยขนสัตว์ที่ได้จากตัวสัตว์ แต่ต่างจากเส้นใยขนสัตว์ คือ เส้นใยไหมมีปริมาณของซัลเฟอร์น้อยมาก ผิวเรียบไม่มีเกล็ดแบบขนสัตว์ และมีความเงามันมากกว่าขนสัตว์ [2] โดยทั่วไปสามารถจำแนกหนอนไหมออกเป็นสองประเภท [3] ดังนี้คือ

1. หนอนไหมเลี้ยง (Mulberry silk worm : หรือบอมบิกซ์มอริ (*Bombyx mori*) เป็นหนอนไหมที่มนุษย์เลี้ยง ด้วยใบหม่อน (mulberry leaves) สด ๆ ซึ่งหนอนไหมชนิดนี้ผลิตเส้นใยที่มีสีค่อนข้างขาวและหลังการลอกกาวแล้วเส้นใยจะมีความมันเงาเพิ่มขึ้น

หนอนไหมเลี้ยงสามารถแบ่งเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ

1. หนอนไหมเลี้ยงที่ไข่หนอนฟักตัวปีละหนึ่งครั้ง (Univoltine)

หนอนไหมชนิดนี้มักพบอยู่ในประเทศแถบยุโรป ไข่หนอนจะไม่สามารถฟักตัวได้ในช่วงฤดูหนาวเนื่องจากอากาศหนาวเย็น แต่สามารถฟักไข่ได้ในช่วงฤดูใบไม้ผลิเท่านั้น ดังนั้นจึงฟักตัวได้เพียงปีละครั้ง

2. หนอนไหมเลี้ยงที่ไข่หนอนฟักตัวปีละสองครั้ง (Bivoltine)

หนอนไหมชนิดนี้ปกติมักพบในประเทศญี่ปุ่น จีน และเกาหลี ซึ่งสภาวะอากาศเอื้ออำนวยให้ไข่หนอนฟักตัวได้สองครั้งต่อปี

3. หนอนไหมเลี้ยงที่ไข่หนอนฟักตัวได้ปีละหลาย ๆ ครั้ง (Polyvoltine)

หนอนไหมชนิดนี้มักพบในประเทศแถบร้อนชื้น มีสภาวะแวดล้อมเหมาะสมกับการฟักตัวของไข่ได้มากกว่า 2 ครั้ง ซึ่งบางครั้งอาจฟักไข่ได้ถึงปีละ 9-12 ครั้ง

หนอนไหมเลี้ยงส่วนใหญ่มักเป็นประเภทที่ไข่หนอนฟักตัวได้ปีละครั้ง หรือสองครั้งอยู่ในกลุ่มที่ 1 และ 2

หนอนไหมพันธุ์ลูกผสม เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างหนอนไหมที่เป็นพันธุ์แท้ประมาณ 2 พันธุ์หรือมากกว่า ลูกหลานได้ลักษณะเฉพาะตัวของพันธุ์พ่อและแม่ ทำให้หนอนไหมแข็งแรง เนื่องจากเป็นการรวมของยีนที่แข็งแรงหนอนมีการเจริญเติบโตเร็ว และสามารถผลิตเส้นใยที่มีคุณภาพดีกว่าหนอนพันธุ์พ่อและแม่

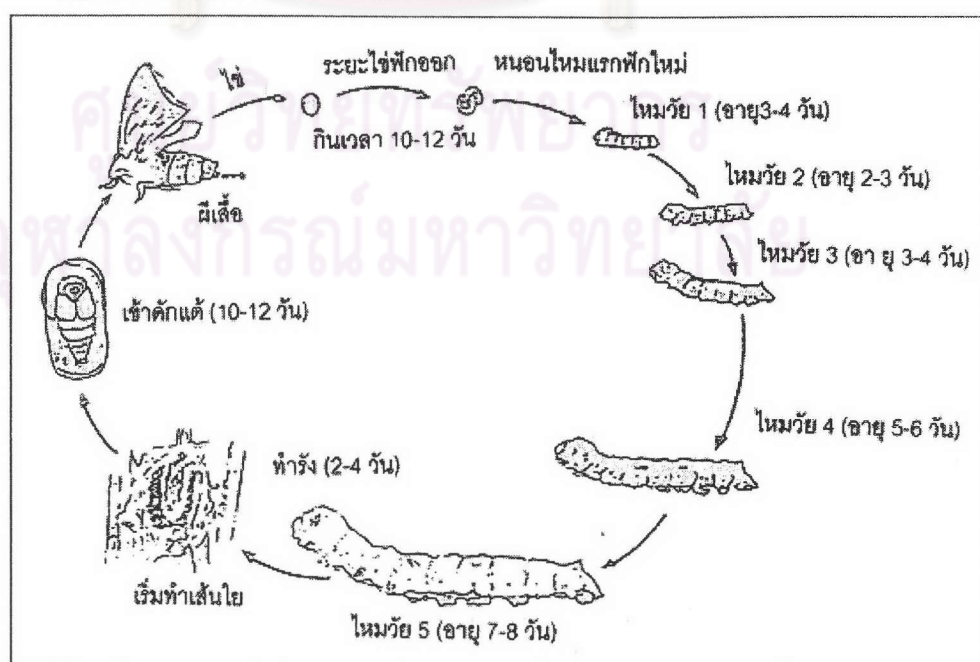
2. หนอนไหมป่า (Wild Silk Worm) เป็นหนอนไหมที่มนุษย์ไม่ได้นำมาเลี้ยงแต่เติบโตเองในป่า โดยปกติหนอนไหมทาสาร์ (Tussah silk worm) ถือเป็นหนอนไหมป่าที่มีปริมาณมากมีแหล่งกำเนิดอยู่ที่จีนและอินเดีย หนอนไหมเหล่านี้กินใบโอ๊คเป็นอาหาร ซึ่งไหมป่าจะให้เส้นใยที่มีสีน้ำตาล เส้นใยมีความหยาบ และไม่สม่ำเสมอเมื่อเทียบกับเส้นใยจากหนอนไหมเลี้ยง

หนอนไหมทั้งสองประเภทนี้จะมีวงจรชีวิตที่ไม่แตกต่างกัน ซึ่งวงจรชีวิตของหนอนไหมจะเป็นวัฏจักรดังนี้

วงจรชีวิตของตัวหนอนไหม [4] (ดูรูปที่ 2.1)

การเปลี่ยนแปลงรูปร่างอย่างสมบูรณ์ของไหม มี 4 ขั้นตอนคือ

1. ขั้นแรก คือ ไข่ ซึ่งจะกลายเป็นตัวหนอน
2. ขั้นสอง คือ ตัวหนอน ซึ่งมีการลอกคราบประมาณ 5 ครั้งจนเป็นตัวเต็มวัยแล้วจึงเริ่มปั่นเส้นใยมาคลุมรอบตัวมันเองเพื่อจะเริ่มการเปลี่ยนรูปร่างเป็นตัวดักแด้
3. ขั้นสาม คือ ตัวดักแด้จะอยู่นิ่งๆ ในรังไหม จนครบกำหนดก็จะกลายเป็นผีเสื้อ
4. ขั้นสี่ คือ ผีเสื้อจะกัดรังไหมออกมาซึ่งผีเสื้อตัวผู้และตัวเมียจะผสมพันธุ์กัน และตัวเมียจะวางไข่ เพื่อเริ่มวงจรชีวิตไหมอีกครั้ง

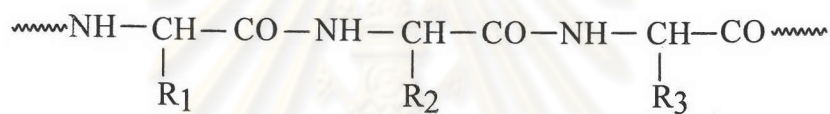
รูปที่ 2.1 วงจรชีวิตของหนอนไหม [5]

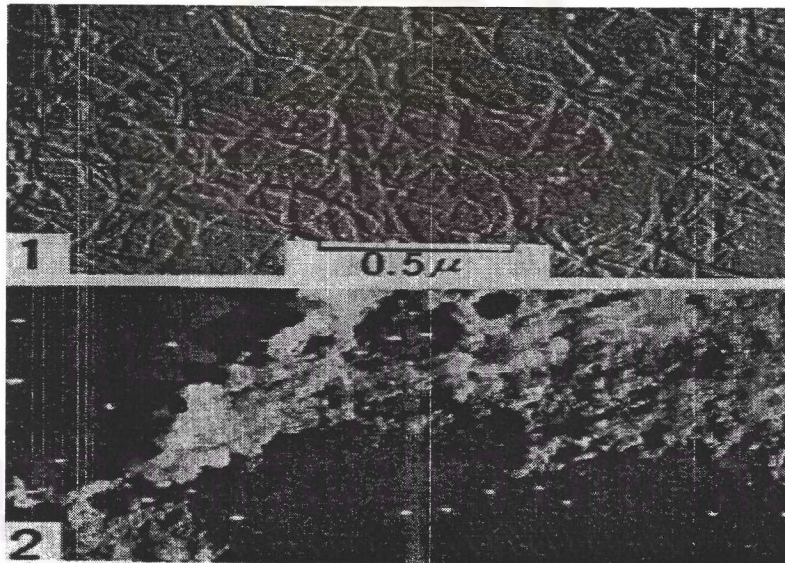
สำหรับหนอนไหมไทยถือว่าเป็นหนอนไหมเลี้ยง ผลิตเส้นไหมมีสีเหลือง และค่อนข้างหยาบ นอกจากนี้จากการศึกษาวิจัยในงานวิจัยนี้ พบว่า ไหมไทยพื้นบ้านมีส่วนประกอบของกาวไหมปริมาณมากถึงร้อยละ 38 ซึ่งมากกว่าไหมเลี้ยงชนิดอื่น ๆ ที่ปกติมีกาวไหมเพียงร้อยละ 20-25 เท่านั้น

2.1.1 โครงสร้างของเส้นไหม

เส้นไหมเป็นเส้นใยพอลิเอไมด์(polyamide)ที่หนอนไหมสร้างขึ้นมาจากกรดแอลฟาอะมิโน [6] ดังรูปที่ 2.2 เกิดเป็นพอลิเมอร์ที่มีโซ่ยาวด้วยกระบวนการพอลิเมอไรซ์แบบควบแน่น เส้นไหมไหมประกอบด้วยส่วนโปรตีนไฟโบรอิน(fibroin) ที่เป็นตัวเส้นใยและส่วนโปรตีนเซรีซิน(sericin) ที่เป็นกาวไหม ดังรูปที่ 2.3

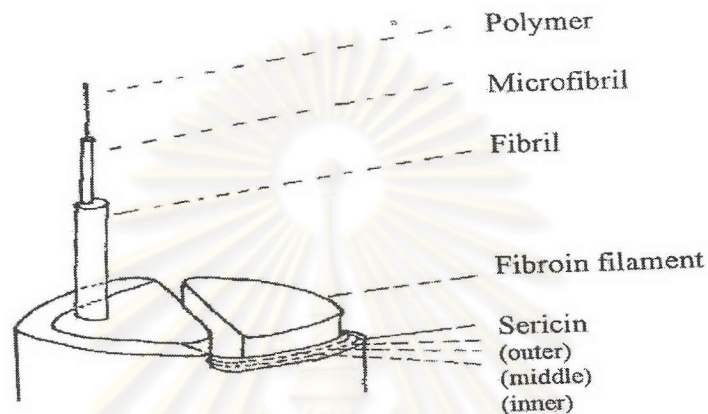
รูปที่ 2.2 แสดงโครงสร้างทางเคมีของพอลิเอไมด์ [6]

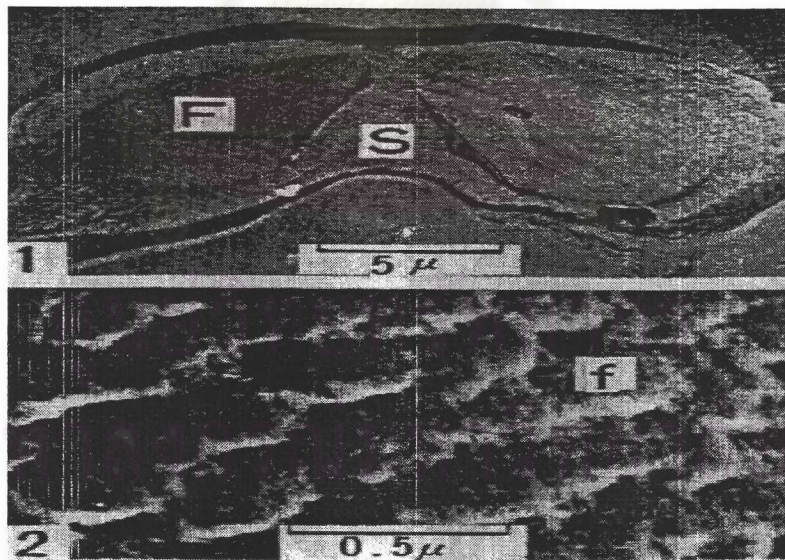
รูปที่ 2.3 โครงสร้างจุลทรรศน์ของไฟโบรอิน และเซรีซิน 1) ไมโครไฟบริล 2) เซรีซิน (Cr-shadowing, กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอน) [6]

หนอนไหมมีการสร้างโปรตีนไหมเหลวที่เซลล์ของต่อมไหม สารไหมเหลว (liquid silk) จะถูกขับออกมาทางต่อมไหมส่วนท้าย (posterior silk gland) ส่งไปยังต่อมไหมส่วนกลาง (middle silk gland) ระหว่างที่อยู่ในต่อมไหมส่วนกลาง สารไหมเหลวจะมีลักษณะเป็นเจลละติน (gelatin) ส่วนกาวไหมเซรีซินถูกขับออกมาจากส่วนอื่นของต่อมไหมส่วนกลางเพื่อที่จะเคลือบ

เจลาติน ทำให้เจลาตินี้มีความเหนียวมากขึ้น โดยหนอนไหมจะเริ่มส่ายหัวไปมาพร้อมทั้งพันเส้นไหมออกมา 2 เส้นจากรูเล็ก ๆ ด้านข้างของศีรษะ โดยมีกาวไหมเคลือบเส้นไหม 2 เส้นให้รวมเป็นเส้นใหญ่เส้นเดียวดังรูปที่ 2.4 และ 2.5 ใช้ความเร็วในการสร้างเส้นไหมประมาณ 7-8 เซนติเมตรต่อวินาที ยืดออกไปด้วยความเร็วต่ำและเส้นไหมเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงทางเคมีของสารคอลลอยด์ที่บริสุทธิ์

รูปที่ 2.4 ส่วนประกอบของเส้นไหม [7]

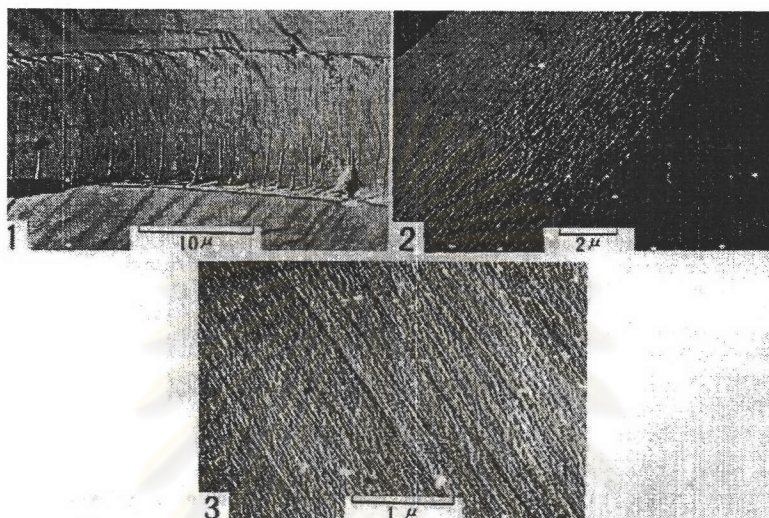

รูปที่ 2.5 ภาคตัดขวางของเส้นไหมจากรังไหม *Bombyx mori* F; ไยไฟโบรอิน (Fibroin), S; กาวเซรีซิน (Sericin), f; ไฟบริล (Fibril) [6]

2.1.2 ลักษณะพื้นผิวของเส้นใยไหม

โดยทั่วไปแล้วผิวของเส้นใยไหมชั้นนอกมีกาวเซรีซินปริมาณมากเคลือบปกคลุมเส้นใยแบบไม่สม่ำเสมอหนบางแตกต่างกันเป็นคลื่น ดังแสดงในรูปที่ 2.6 แต่เซรีซินที่ชั้นกลางและชั้นในมีการเคลือบที่สม่ำเสมอกว่าบริเวณผิวไฟโบรอินของเส้นใยไหม

รูปที่ 2.6 สภาพผิวของใยจากรังไหม และใยไฟโบรอิน [6]

- 1) สภาพที่เคลือบด้วยกาวเซรีซิน
- 2) โครงสร้างไฟบริลของผิวเส้นใยที่ลอกกาวออกแล้ว
- 3) โครงสร้างไมโครไฟบริลของผิวเส้นใย

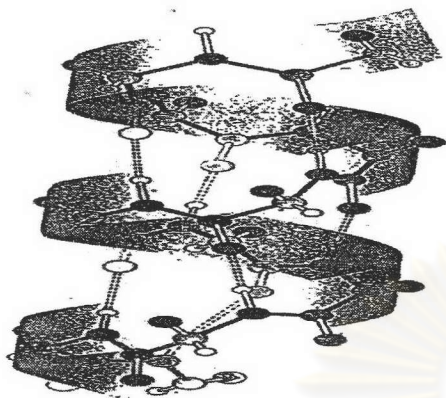
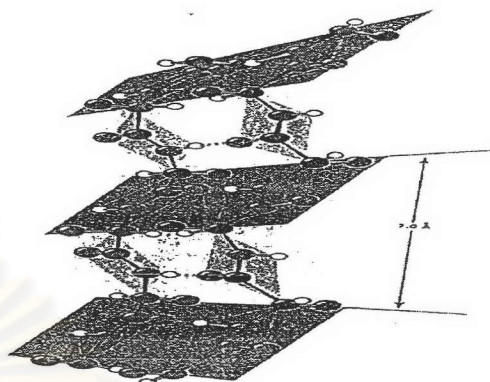
2.1.3 โครงสร้างของโปรตีนในเส้นใยไหม [8]

1. โครงสร้างปฐมภูมิ (Primary Structure)

หมายถึง โครงสร้างของโปรตีนที่ประกอบด้วยการเรียงลำดับของกรดอะมิโนที่จำเพาะเป็นสายโซ่ยาวของพอลิเพปไทด์ และยึดกันด้วยพันธะเพปไทด์

2. โครงสร้างทุติยภูมิ (Secondary Structure)

เป็นโครงสร้างที่แสดงลักษณะการจัดเรียงตัวของโมเลกุลที่มีรูปแบบสม่ำเสมอ ซึ่งโปรตีนทั้งหลายในธรรมชาติประกอบด้วย สายโซ่พอลิเพปไทด์ที่มีโครงสร้างแบบทุติยภูมิ 3 แบบด้วยกัน คือ α -helix β -sheet และ β -bend ดังรูปที่ 2.7 และ 2.8

รูปที่ 2.7 โครงสร้าง α -helix[9]รูปที่ 2.8 โครงสร้าง β -sheet[9]

2.1.4 โครงสร้างทางเคมีของเซรีน

เส้นใยของไหมเลี้ยงประกอบด้วยกรดอะมิโนหลัก 4 ชนิด คือ ไกลซีน (glycine) อะลานีน (alanine) เซรีน (serine) และไทโรซีน (tyrosine) รวมกันได้ 83 % ของกรดอะมิโนทั้งหมด ไกลซีนมีมากกว่าอะลานีน ส่วนเซรีนมีมากกว่าไทโรซีน นอกจากนี้มีกรดอะมิโนที่มีขั้วอยู่เพียงเล็กน้อย ซึ่งมีโซ่ข้างเคียงเป็นกรดหรือเบส[9]

เซรีนที่เคลือบเส้นใยไฟโบรอินประกอบด้วยกรดอะมิโนเซรีน (serine) ทรีโอนีน (threonine) กรดแอสพาทิก (aspartic acid) และกรดกลูตามิก (glutamic acid) กรดอาร์จินีน (arginine) และไลซีน (lysine) [9] ดังตารางที่ 2.1

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 2.1 ส่วนประกอบของกรดอะมิโนของเซรีซินและไฟโบรอินในเส้นใยไหม [9]
(กรดอะมิโนเป็นกรัมในโปรตีน 100 กรัม)

กรดอะมิโน		เซรีซินทั้งหมด	ไฟโบรอิน
Non-polar Amino acid	Glycine	8.66	41.25
	Alanine	3.51	28.87
	Valine	3.14	2.63
	Leucine	1.02	0.32
	Isoleucine	0.77	0.44
	Proline	0.66	-
	Phenylalanine	0.50	0.58
Acid amino acid	Aspartic acid	17.03	0.76
	Glutamic acid	7.46	0.69
Basic amino acid	Arginine	6.07	0.86
	Histidine	1.88	-
	Lysine	4.95	0.17
Oxy amino acid	Serine	27.32	13.22
	Threonine	7.48	0.81
	Tyrosine	4.43	10.96
Sulfur-complex amino acid	Methionine	-	-
	Cystine	0.20	-
รวม		95.08	101.56

2.1.5 การสาวไหม

การสาวไหมเป็นการนำรังไหมไปต้มในน้ำร้อนเพื่อทำลายกาวที่ผนึกเส้นใยที่อัดแน่นออกจากรังไหม โดยสามารถดึงเส้นใยจากหลาย ๆ รังรวมเป็นเส้นเดียวกันในการสาวไหมคราวเดียวกัน เพื่อให้เส้นไหมของแต่ละรังพันกันเป็นเกลียว ทำให้เกิดการเกาะยึดซึ่งกันและกัน มีความเหนียวทนทาน มีการสะท้อนแสง และหักเหไปในทิศทางต่างกัน ดูสวยงามเป็นมันวาวเมื่อทอเป็นผืนผ้าไหม[10]

การสาวไหมเพื่อให้ได้เส้นใยไหมมีอยู่ 2 วิธีด้วยกัน คือ

1. การสาวไหมด้วยมือแบบพื้นบ้าน (เส้นไหมพุ่ง)
2. การสาวไหมด้วยเครื่องจักรทันสมัย

เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้สำหรับสาวเส้นไหมด้วยมือ[10]

1. เครื่องสาวไหม ประกอบด้วยรอก และมูเล่
2. หม้อดิน หม้ออะลูมิเนียม หรือหม้อเคลือบ สำหรับใส่น้ำต้มรังไหม
3. เต้าไฟ สำหรับตั้งหม้อต้มรังไหม
4. ไม้คียบ สำหรับเกลี่ยรังไหม และเส้นใยไหม

วิธีการสาวไหม [10]

1. ต้มน้ำให้ร้อน ราว 80 องศาเซลเซียสแล้วเติมรังไหมที่จะสาวไหมใส่ลงไป ในหม้อทิ้งไว้ 2-3 นาทีขณะต้มหมั่นเขี่ยเพื่อให้รังไหมสุกทั่วกันแล้วเอาไม้คียบหรือแปรงเกลี่ยรังไหมเบาๆ เส้นไหมจะติดไม้ขึ้นมา

2. ใช้มือรวบเส้นไหมจากไม้เกลี่ยดึงมารวมสาวเป็นไหมใหญ่ก่อน

3. ไหมใหญ่จะเป็นไหมชั้นนอกหรือปูยไหม เมื่อสาวไหมใหญ่เสร็จแล้วตัดรังไหมออกพักไว้ก่อนแล้วเติมรังไหมใหม่ลงไปอีก ทำการสาวไปเรื่อย ๆ จนหมดรังไหมที่จะสาวในวันนั้น ระหว่างทำการสาวนี้ต้องหมั่นคอยเติมน้ำเย็นลงเป็นระยะ ๆ ระวังอย่าให้น้ำเดือด ไหมที่สาวครั้งแรกนี้มีชื่อเรียกหลายชื่อ เช่น ไหมชั้น 3 ไหมชั้นนอก ไหมใหญ่ ไหมลืบ หรือไหมเปลือก

4. เมื่อสาวเอาไหมชั้นนอกออกหมดแล้ว ชั้นต่อไปคือ การสาวไหมชั้นในต่อ การสาวไหมชั้นนี้ผู้สาวต้องคอยเติมรังไหม เพื่อให้ได้เส้นไหมที่สม่ำเสมออยู่เรื่อย ๆ และรังไหมที่สาวเอาเส้นหมดแล้วจะเหลือแต่ปลอดเป็นเยื่อบางๆ ห่อหุ้มดักแด้จมลงไป ในก้นหม้อ เมื่อเห็นว่ามิดักแด้จมลงไปมากผู้สาวจะต้องดักเอาออกมาเสียบ้าง ไหมที่สาวได้นี้เรียกว่าไหมชั้นหนึ่ง ไหมน้อยหรือไหมสอง

นอกจากนี้ยังมีวิธีการสาวไหมอีกวิธีหนึ่งที่มีผู้นิยมทำกัน คือ การสาวรวมกันทั้งหมด โดยไม่แยกเป็นไหมชั้นนอกและชั้นใน ซึ่งผู้สาวที่ชำนาญจะสาวได้

2.1.6 กระบวนการลอกกาว

การลอกกาวคือ กระบวนการกำจัดกาวไหมออกจากเส้นใยเพื่อให้เส้นใยสามารถดูดติดสี ย้อมได้ กระทำโดยนำเส้นใยไหม เส้นด้าย หรือผ้าไหมดิบมาลอกกาวเชริซินที่เคลือบบนผิวของเส้นใย นอกจากเชริซินแล้ว ก็ยังมีส่วนประกอบอย่างอื่นอีกเล็กน้อยที่สามารถหลุดออกจากเส้นใย เช่น จีผึ้ง คาร์โบไฮเดรต ลี สารอนินทรีย์ สิ่งสกปรก เศษดักแด้ และสารปรุงแต่งเส้นใย [11]

ในปัจจุบันการลอกกาจะใช้สบู และเกลือต่าง เช่น โซเดียมซลิเกต โซเดียมคาร์บอเนต โซเดียมไฮโดรเจนคาร์บอเนต โซเดียมฟอสเฟต และการลอกกาทั้งแบบใช้สบู แบบใช้โซเดียมคาร์บอเนต และแบบใช้สบูผสมโซเดียมคาร์บอเนต

วิธีการลอกกามีวิธีหลักๆ อยู่ คือ วิธีการลอกกาโดยใช้มือ เช่น การลอกกาโดยบรรจุใจใหม่ในถุง และวิธีการลอกกาโดยใช้เครื่องมือ เช่น ใช้เครื่องย้อม ใจใหม่แบบสเปรย์ เครื่องย้อมแบบวินช์ (winch) หรือจิก (jig) เครื่องลอกกาแบบโฟรัม (foram) แบบใช้ความดันสูง และเครื่องลอกกาแบบต่อเนื่องโดยใช้ความดันสูง[11]

วิธีการลอกกาสามารถจำแนกตามระดับของการลอกกา ชนิดของสารลอกกา เครื่องมือ และชนิดของด้าย ซึ่งโดยทั่วไปการลอกกาหมายถึง การลอกกาเชริซินออก 100 % แต่บางครั้งมีการลอกกาออกเพียงร้อยละ 30 ถึงร้อยละ 70 ทั้งนี้ขึ้นกับชนิดของผลิตภัณฑ์

2.1.7 การใช้งานของไหม

ไหมมีสมบัติที่ดีหลายประการด้วยกัน สามารถใช้งานได้กว้างขวางเป็นที่นิยม ผ้าไหมมีความสวยงาม น่าสัมผัส เป็นเส้นใยที่ถือว่ามีความแข็งแรงสูงเมื่อเทียบกับความละเอียดของเส้นใย มีสภาพยืดหยุ่นและทนต่อการยับได้บ้าง สวมใส่สบาย เพราะเส้นใยดูดซึมความชื้นได้ แห้งเร็ว ไม่จับฝุ่นง่าย สามารถย้อมหรือพิมพ์สีได้หลายชนิด โดยเฉพาะอย่างยิ่งสีที่สดใสมาก ๆ สามารถทอเป็นผ้าที่มีโครงสร้างหลากหลาย ทั้งชนิดที่เบาบางทั้งตัวดีไปจนถึงผ้าที่มีโครงสร้างแน่น ความแข็งแรงทนทานสูง

ไหมสามารถชักได้ทั้งชักธรรมดาและชักแห้ง ขึ้นอยู่กับชนิดของสีที่ใช้ย้อมผ้าและการตกแต่งสำเร็จบนผ้า ตลอดจนโครงสร้างของการผลิต ผ้าไหมขาวสามารถชักฟอกได้ด้วยสารชักฟอกประเภทไฮโดรเจนเปอร์ออกไซด์หรือโซเดียมเปอร์บอเรต[12]

อย่างไรก็ตามจุดอ่อนของไหมที่ต้องระวัง คือ การใช้ด่างและความร้อนจากเตารีดที่สูงเกินกว่า 340 องศาฟาเรนไฮต์ (171 องศาเซลเซียส) จะทำให้ไหมอ่อนแอลงและเปลี่ยนสีเป็นเหลือง เช่นเดียวกับแสงแดดและเหงื่อที่มีผลต่อไหมในลักษณะเดียวกัน นอกจากนั้นไหมยังอาจถูกทำลายได้ด้วยสารเคมีทั้งกรดและด่าง[12]

2.2 เส้นใยไหมในประเทศไทย

2.2.1 ประวัติและความเป็นมาของการเลี้ยงไหมในประเทศไทย

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในประเทศไทยเริ่มต้นตั้งแต่เมื่อใดไม่สามารถยืนยันได้แต่พอสันนิษฐานได้ว่าคงกระทำกันมานานแล้ว อาจจะโดยคนไทยที่อพยพลงมาจากประเทศจีนได้นำไข่ไหมและพันธุ์หม่อน ติดเข้ามาด้วยการเลี้ยงไหมในสมัยนั้นไม่ทำกันเป็นล้าเป็นสัน นอกจากจะเลี้ยง

ไว้เพื่อทอเป็นเครื่องนุ่มห่มไว้ใช้เองเท่านั้น จนกระทั่งมาถึงในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่รัชกาลที่ 5 ได้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมกันทั่วไป โดยเฉพาะภาคอีสานมีการเลี้ยงไหมมากที่สุด แต่เส้นไหมที่ทำได้นั้นหยาบไม่สม่ำเสมอจะนำไปใช้ทอเป็นผ้าอย่างดีไม่ได้ ต้องมีการสั่งซื้อไหมดิบและผ้าไหมชนิดต่าง ๆ จากต่างประเทศเข้ามาใช้เป็นจำนวนมาก ดังนั้นพระองค์จึงทรงมีพระราชดำริจะบำรุงอุตสาหกรรมทำไหม เพื่อให้เพียงพอแก่การอุปโภคภายในประเทศโดยไม่ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศ (ดังตารางที่ 2.2)

ตารางที่ 2.2 ประวัติการเลี้ยงไหมในประเทศไทย [13]

พ.ศ. 2444	-กระทรวงเกษตรธิการได้จ้างผู้เชี่ยวชาญปลูกหม่อนและเลี้ยงไหมชาวญี่ปุ่น โดยมีศาสตราจารย์โทยาม่า (Kametarō Toyama) เป็นหัวหน้าคณะเข้ามาทำการสำรวจหาเส้นทางในการปรับปรุงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของไทย
พ.ศ. 2445	-กระทรวงเกษตรธิการได้ให้คณะผู้เชี่ยวชาญหม่อนไหมสาวไหม เพื่อหาความรู้สำหรับใช้เป็นแนวทางพิจารณาความเป็นไปได้ในการปรับปรุงการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในประเทศไทย
พ.ศ. 2446	-รัชกาลที่ 5 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกรมช่างไหมขึ้น โดยมีพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าเพ็ญพัฒนพงษ์เป็นอธิบดี ที่ว่าการตั้งอยู่ที่ตำบลทุ่งศาลาแดง
พ.ศ. 2447	-ตั้งสาขาของช่างไหมขึ้นที่มณฑลนครราชสีมาและเปิดโรงเรียนช่างไหมขึ้นที่ตำบลทุ่งศาลาแดง
พ.ศ. 2448	-กรมช่างไหมได้ตั้งสาขาขึ้นอีกแห่งหนึ่งที่บุรีรัมย์ เรียกว่า กองช่างไหมเมืองบุรีรัมย์
พ.ศ. 2450– 2452	-กรมช่างไหมได้ทดลองส่งเจ้าพนักงานชาวญี่ปุ่นออกไปสอนการทำสวนหย่อม การเลี้ยงไหมและการสาวไหม ตามวิธีสมัยใหม่ซึ่งได้ทดลองแล้วพบว่าดีกว่าวิธีเก่าที่ราษฎรปฏิบัติกันอยู่ให้แก่ราษฎรในอำเภอพุทไธสงมณฑลนครราชสีมา กรมช่างไหมแจกพันธุ์ไหมให้แก่ราษฎรเมื่อเดือนพฤษภาคม รศ.127 (พ.ศ. 2452) ให้แก่ราษฎรในอำเภอพุทไธสง 110 คน อำเภอรัตนบุรี 84 คน ได้รับคนละตั้งแต่ 25 แม่พันธุ์ขึ้นไป
พ.ศ. 2453 – 2454	-กรมช่างไหมได้สอนการทำไหมเพิ่มขึ้นอีก 6 แห่ง
พ.ศ. 2455	-กระทรวงเกษตรธิการได้ยกเลิกกรมช่างไหมและสาขาต่างๆเนื่องจากรัฐบาลให้เหตุผลว่ารัฐบาลได้สิ้นเปลืองเงินในการอุดหนุนงานนี้มากเป็นจำนวนล้านบาท แต่ผลที่ได้ไม่คุ้มค่า รัฐบาลจึงได้ตกลงเลิกบำรุงการทำไหม เพื่อจะได้นำเงินไปใช้บำรุงกิจการอย่างอื่น หลังจากนั้นการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยง

พ.ศ. 2475	ไหมได้ซบเซาไปแต่ราษฎรก็ยังคงเลี้ยงไหมกันเป็นประเพณีสืบไป -จัดตั้งโรงงานสาวไหมขึ้นที่จังหวัดนครราชสีมาโดยกระทรวงเศรษฐการได้ซื้อเครื่องจักรจากประเทศอิตาลีขนาด 48 อ่าง สาวได้เส้นไหมอ่างละ 600 กรัมต่อ 10 ชั่วโมง มีผู้ชำนาญการติดตั้งและสอนการเดินเครื่องจักรเป็นเวลา 8 เดือน ตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2480 และทดลองทำงานครั้งแรกเมื่อ 15 มีนาคม 2486 แต่โรงงานนี้ต้องประสบปัญหาทางวัตถุดิบเนื่องจากราษฎรไม่ชำนาญในการเลี้ยงไหมพันธุ์ต่างประเทศที่เหมาะสมจะใช้สาวโดยเครื่องจักรและช่างประจำโรงงานก็ไม่มีควมชำนาญพอที่จะตัดแปลงเครื่องจักรให้สามารถสาวรังไหมพื้นเมืองได้ กิจการจึงกระทบกระทั่งจนมากจนเกิดมหาสงครามเอเชียบูรพาขึ้นจึงต้องหยุดกิจการไปในปี พ.ศ. 2498
พ.ศ. 2484	-กรมเกษตรและกรมประมงตั้งหมวดส่งเสริมการเลี้ยงไหมขึ้น 5 แห่ง คือหมวดการเลี้ยงไหมปากช่อง พุทไธสง หนองคาย ชนบท และร้อยเอ็ด สังกัดกองพืชพันธุ์
พ.ศ.2505	-กรมกสิกรรมได้โอนแผนกส่งเสริมการเลี้ยงไหมมาขึ้นอยู่กับกองการค้นคว้าและทดลอง มีหน้าที่ศึกษาวิจัยปรับปรุงพันธุ์หม่อนและพันธุ์ไหม ปัจจุบันเป็นสถาบันวิจัยหม่อนไหม กรมวิชาการเกษตร
พ.ศ. 2511	-สถาปนากรมส่งเสริมการเกษตรขึ้นเป็นกรมหนึ่งในกระทรวงเกษตร และสหกรณ์ งานด้านการส่งเสริมการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมก็ได้เป็นแผนกงานหนึ่งของกรม ซึ่งในปัจจุบันคือกลุ่มส่งเสริมการผลิตหม่อนไหม สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร มีหน้าที่ดำเนินการส่งเสริมการผลิตปลูกหม่อนเลี้ยงไหม และด้านการตลาดหม่อนไหมไทย

2.2.2 การเลี้ยงไหมในประเทศไทย

การเลี้ยงไหมของเกษตรกรในประเทศไทยนั้นปฏิบัติกันตามแบบแผนดั้งเดิม โดยนิยมเลี้ยงไหมในกระดิ่ง ตั้งไว้บนบ้านแล้วใช้ผ้าคลุมกระดิ่ง จึงทำให้การเลี้ยงไหมประสบปัญหา เนื่องจากลักษณะการเลี้ยงไม่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของหนอนไหม ไม่สามารถควบคุมโรคไหม้ได้ เกษตรกรยังขาดแคลนความรู้ในการเลี้ยงไหมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่ใช้ในการเลี้ยงไหม ดังนั้นควรมีการถ่ายทอดเทคโนโลยีการเลี้ยงไหมแบบใหม่ให้แก่เกษตรกร เช่น การเลี้ยงไหมในห้องเลี้ยงไหมที่ถูกลักษณะ มีการถ่ายเทอากาศดี และแยกออกจากบ้านที่อยู่อาศัย สามารถทำการฉีดพ่น

สารเคมีกำจัดเชื้อโรคได้ทั้งในห้องเลี้ยงไหมและวัสดุต่าง ๆ ที่ใช้ในการเลี้ยงไหม นอกจากนี้ การส่งเสริมพันธุ์ไหมและพันธุ์หม่อนพันธุ์ดีที่ปลอดโรคให้ผลผลิตสูงให้แก่เกษตรกรนั้น เป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการ เนื่องจากการปลูกหม่อนพันธุ์ดีเพื่อใช้เลี้ยงไหมจะส่งผลให้หนอนไหมผลิตเส้นใยไหมที่มีคุณภาพดี นอกจากนี้การจัดการก็จัดเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการผลิตเส้นใยไหมที่คุ้มค่านั้นคือ ต้นทุนต่ำและผลผลิตสูง

พันธุ์ไหมที่เลี้ยงในประเทศไทยแบ่งได้ 3 ประเภท [14] คือ

1. ไหมไทยพื้นบ้าน

เป็นไหมพันธุ์พื้นเมืองในประเทศไทย ไข่หนอนไหมสามารถฟักออกตลอดปีหนอนไหมมีความต้านทานต่อสภาพแวดล้อมได้ดี รังไหมมีขนาดเล็ก ลักษณะยาวรี ส่วนใหญ่จะมีสีเหลืองจางๆ ร้อยละเอียดกรังต่ำ หนอนไหมแข็งแรงแต่ให้ผลผลิตต่ำ หนอนไหมผลิตเส้นใยสั้นไม่สามารถสาวด้วยเครื่องจักรได้ พันธุ์ที่ส่งเสริมให้เกษตรกรเลี้ยง ได้แก่ พันธุ์นางน้อยและพันธุ์นางลายที่นิยมเลี้ยงเพื่อสาวเป็นเส้นด้ายพุ่งด้วยเครื่องสาวแบบพื้นบ้านเป็นพันธุ์ที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงทั่วไป

พันธุ์นางเหลือง เป็นพันธุ์ที่เลี้ยงง่ายปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ทุกฤดูกาลมีความทนทานต่อโรค รังสีเหลืองเข้มมีความสามารถในการสาวเป็นเส้นใยได้ดีมากแต่รังมีขี้ไหม (floss) มาก และเปอร์เซ็นต์ปริมาณเปลือกกรังค่อนข้างต่ำราวร้อยละ 11.3-12.1

พันธุ์นางน้อย เป็นพันธุ์ที่เลี้ยงได้ดีในสภาพแวดล้อมที่มีอุณหภูมิสูง มีความสามารถในการสาวเป็นเส้นใยได้มาก เส้นใยเหนียวและลื่นมัน แต่ปริมาณไข่ไหมต่อแม่และปริมาณเปลือกกรังต่ำราวร้อยละ 12.8-13.5

พันธุ์นางลาย เป็นพันธุ์ที่มีลักษณะหนอนไหมเด่นเฉพาะตัวที่ลายสีน้ำตาลเข้มคาดขวางตามลำตัวของหนอน พันธุ์นี้มีความทนทานต่อสภาพแวดล้อมที่มีอุณหภูมิสูงปริมาณรังเสียต่ำ มีความสามารถในการสาวเป็นเส้นใยได้ดีมาก แต่รังไหมมีขี้ไหมค่อนข้างมาก และอ่อนแอต่อโรคมมีเปลือกกรังประมาณร้อยละ 12.5-13.0 ผลผลิตรังไหมประมาณ 12-13 กิโลกรัมต่อแผ่นและผลิตเส้นใยไหมความยาวราว 265 เมตรต่อรัง

พันธุ์ปากช่อง 21 (ปช.21) เป็นพันธุ์ที่เลี้ยงง่าย สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมได้ทุกฤดูและทนทานต่อโรค ปริมาณไข่ไหมต่อแม่สูงแต่ร้อยละการฟักออกจากไข่ในสภาพอุณหภูมิสูงค่อนข้างต่ำ มีเปลือกกรังร้อยละ 15.8 ผลผลิตรัง 13.5 กิโลกรัมต่อแผ่น และผลิตเส้นไหมความยาวราว 299 เมตรต่อรัง

พันธุ์หนองคาย 4 (น.ค.4) เป็นพันธุ์ที่ปริมาณไข่ไหม และร้อยละการฟักออกสูง เลี้ยงง่ายปรับตัวได้ทุกฤดูกาลความสามารถในการสาวเป็นเส้นดีมาก และผลผลิตเส้นใยสูง แต่มีขี้ไหม

ค่อนข้างมาก มีเปลือกกรังร้อยละ 13-14 ผลผลิตรังประมาณ 12.80 กิโลกรัมต่อแผ่นและผลิตเส้นไหม ความยาวราว 319 เมตรต่อรัง

พันธุ์นางน้อยศรีสะเกษ 1 ไหมพันธุ์รับรองของกรมวิชาการเกษตร ที่มีความแข็งแรง เลี้ยงง่าย เหมาะกับสภาพแวดล้อมในประเทศไทย จำนวนไข่ไหมต่อแม่สูง สามารถเลี้ยงได้ในสภาพที่มี อุณหภูมิสูงราว 33-35 องศาเซลเซียส มีเปลือกกรังร้อยละ 13.3 ความยาวเส้นใย 370-410 เมตรต่อรัง

2. ไหมไทยลูกผสม [14]

เป็นพันธุ์ไหมที่เกิดจากการผสมระหว่างไหมพันธุ์ไทยกับไหมพันธุ์ต่างประเทศ (จีนหรือญี่ปุ่น) รังไหมมีสีเหลือง และมีขนาดรังใหญ่ ให้ผลผลิตรังไหมสูงกว่า แต่ต้านทานต่อสภาพแวดล้อมน้อยกว่าพันธุ์ไทยพันธุ์ที่ส่งเสริมได้แก่

พันธุ์อุบลราชธานี 60-35 (ดอกบัว) เป็นพันธุ์ไหมที่เลี้ยงง่าย แข็งแรง อายุหนอนไหมสั้น ประมาณ 18 วัน เลี้ยงได้ผลดีตลอดฤดูฝนและฤดูหนาว มีเปลือกกรังร้อยละ 16.1 ความยาวเส้นไหมเฉลี่ย 519 เมตรต่อรัง

พันธุ์ไทยลูกผสมอุดรธานี เป็นพันธุ์ไหมที่เลี้ยงง่าย เลี้ยงได้ตลอดปีในเขต จ.อุดรธานี หนอนงับตัว หนอนคาย และเลย และมีความต้านทานต่อโรคเกรสเซอร์ มีเปลือกกรังร้อยละ 17.12 ความยาวเส้นไหมเฉลี่ย 677 เมตรต่อรัง

พันธุ์ไทยลูกผสมสกลนคร เป็นพันธุ์ไหมที่มีความแข็งแรงเลี้ยงได้ตลอดปี พ่อและแม่พันธุ์สามารถคัดแยกเพศได้ในระยะหนอนไหม ทำให้กระบวนการผลิตไข่ไหมสะดวก มีเปลือกกรังร้อยละ 16.01 ผลผลิตรัง 21 กิโลกรัมต่อแผ่น

นอกจากไหมพันธุ์ไทยลูกผสมที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้ทำการปรับปรุงแล้วพบว่า มีผู้ประกอบการอุตสาหกรรมไหมที่พยายามพัฒนาไหมพันธุ์ไทยลูกผสมขึ้น นั่นคือพันธุ์ไหมของบริษัทจุลไหมไทย จำกัด ซึ่งไหมพันธุ์ไทยลูกผสมที่กลุ่มจุลไหมไทยได้พัฒนาขึ้นนั้นเป็นที่ยอมรับของวงการอุตสาหกรรมทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ คือ พันธุ์จูล 4 และ จูล 6

พันธุ์จูล 4 เป็นพันธุ์ไหมที่พัฒนาขึ้นในปีพุทธศักราช 2533-2540 มีแม่พันธุ์เป็นไหมพันธุ์ไทยพื้นบ้าน คือพันธุ์บางน้อยและมีพ่อพันธุ์เป็นไหมพันธุ์ต่างประเทศลูกผสม คือไหมจูล 1 เกิดเป็นไหมพันธุ์จูล 4 ที่เลี้ยงง่าย มีความทนทานต่อโรคสูง รังสีเหลือง สามารถสาวด้วยเครื่องได้ มีความยาวของเส้นใยประมาณ 1,000 เมตรต่อรัง

พันธุ์จูล 6 เป็นพันธุ์ไหมที่กลุ่มจุลไหมไทยได้พัฒนาขึ้นควบคู่กับการพัฒนาพันธุ์จูล 4 ซึ่งมีพ่อพันธุ์สายพันธุ์เดียวกันแต่เป็นไหมพันธุ์ไทยลูกผสมที่มีสีขาวมีสมบัติส่วนใหญ่คล้ายกับพันธุ์จูล 4

แต่จะเป็นไหมที่ไม่มีข้อจำกัดในการใช้งานจึงได้รับความนิยมในวงการอุตสาหกรรมมากกว่าพันธุ์
จูล 4

3. ไหมต่างประเทศลูกผสม [14]

เป็นพันธุ์ที่เกิดจากการผสมพันธุ์ระหว่างพันธุ์ต่างประเทศ พันธุ์จีนกับพันธุ์ญี่ปุ่น รังไหมมีสี
ขาว ขนาดรังใหญ่ มีปริมาณเปลือกรังสูง ความยาวของเส้นไหมเฉลี่ยต่อรังมากกว่า 1,000 เมตร
เหมาะในการสาวด้วยเครื่องจักร โดยสาวเป็นเส้นยืน พันธุ์ที่ส่งเสริมได้แก่

พันธุ์นครราชสีมาลูกผสม 1 เป็นพันธุ์ใหม่ที่มีอายุสั้น สมบัติของเส้นไหมดีโดยเฉพาะมี
ความเรียบความสะอาดของเส้นไหมสูง แต่ไม่เหมาะกับการเลี้ยงในที่อุณหภูมิสูงกว่า 35 องศา
เซลเซียส หรือต่ำกว่า 20 องศาเซลเซียส ค่อนข้างอ่อนแอต่อโรคไหมทุกชนิด ผลผลิตรัง 20-30
กิโลกรัมต่อกล่อง

พันธุ์นครราชสีมาลูกผสม 60 เป็นไหมลูกผสมสามทางที่ให้ผลผลิตรังสีเหลืองสมบัติไม่
แตกต่างจากนครราชสีมาลูกผสม 1 มีเปลือกกรังร้อยละ 19.6

กลุ่มจูลไหมไทยได้ทำการพัฒนาไหมพันธุ์จูล 1 ขึ้น โดยมีพ่อพันธุ์เป็นไหมสายพันธุ์ญี่ปุ่นและ
แม่พันธุ์เป็นไหมสายพันธุ์จีน ทั้งนี้จะได้เส้นใยไหมที่มีสีขาว มีความแข็งแรงและมีคุณภาพดี แต่มี
ข้อจำกัดในการเลี้ยงเพราะไม่เหมาะที่จะเลี้ยงที่อุณหภูมิมากกว่า 34 องศาเซลเซียส หรือน้อยกว่า 18
องศาเซลเซียส

2.2.3 การพัฒนาเส้นใยไหมในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีความมุ่งมั่นที่จะส่งเสริมการส่งออกสินค้า ทั้งสินค้าหัตถกรรมและ
อุตสาหกรรมทั้งขนาดใหญ่จนถึงขนาดย่อมภายในครัวเรือน โดยเฉพาะสินค้าจำพวกเครื่องนุ่มห่มที่
ผลิตภายในประเทศซึ่งผ้าไหมไทยนั้นเป็นผลิตภัณฑ์หลักที่ได้รับความนิยม และได้รับการตอบรับ
ที่ดีจากตลาดโลก โดยสามารถสร้างรายได้เข้าสู่ประเทศมากกว่า 1,000 ล้านบาทต่อปี [15] ทั้งนี้
นักวิจัยเส้นใยไหมในประเทศไทยจึงให้ความสนใจที่จะทำงานวิจัยเกี่ยวกับเส้นใยไหมในประเทศ
ไทยมากขึ้น แต่ยังคงมุ่งเน้นที่จะทำการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหนอนไหมและพันธุ์ไหม ทำให้ได้ผล
ผลิตเป็นเส้นใยไหมสายพันธุ์ใหม่ ดังเช่น

พันธุ์ กสก.11 หรือไหมทองที่ถูกพัฒนาสายพันธุ์ขึ้น จัดเป็นพันธุ์ไหมไทยลูกผสม [13] ซึ่งมี
เส้นไหมสีเหลืองที่สาวได้จากรังไหมไทยที่มีเปลือกกรังหนา สีเปลือกกรังจะมีระดับความสม่ำเสมอ
ของสีดี เส้นไหมมีความเหนียว แข็งแรง เรียบ นุ่มนวลและลื่นมัน สามารถนำไปใช้เป็นเส้นไหม
ยืนคุณภาพดีที่มีสีทองเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของไหมไทย

งานวิจัยที่เน้นหนักอีกด้านหนึ่งคือ การพัฒนาการย้อมสีเส้นไหมด้วยสีธรรมชาติเพราะความต้องการของผู้บริโภคโดยเฉพาะตลาดต่างประเทศ เริ่มหันเหความสนใจ และเอาใจใส่กับคุณภาพชีวิตมากขึ้น ทำให้ความต้องการใช้วัสดุธรรมชาติมีเพิ่มขึ้น จึงต้องค้นคว้าทางเทคนิคการย้อมสีเส้นไหมใหม่ด้วยสีธรรมชาติให้ได้สีที่มีคุณภาพดี มีความคงทนต่อการซัก และแสงแดด ปัจจุบันได้เทคนิคที่เหมาะสมในการย้อมสีจากพืชหลายชนิด อาทิ เปลือกเงาะ โรงเรียน ผลคนทา ดอกดาวเรือง

การย้อมผ้าไหมโดยใช้สีครั้งจัดเป็นการย้อมสีธรรมชาติอีกชนิดหนึ่งที่พัฒนาขึ้น โดยมลทล นาคปฐม และพิศมัย ลิขิตบรรณกร [16] ซึ่งทำการย้อมผ้าไหมด้วยสีครั้งโดยอาศัยเทคนิคจุ่มหมัก (pad batch) และจุ่มอบแห้ง (pad dry) ร่วมกัน ใช้สารมอร์แดนที่ร่วมกับสารกลีเซอรอลเพื่อช่วยในการย้อมสี พบว่าสามารถย้อมผ้าไหมให้เจดสีหลากหลายและสีผ้ามีความคงทนต่อการซักได้ดี

การปรับปรุงความสามารถในการยึดติดสีย้อมของผ้าไหม เพื่อช่วยลดปริมาณโลหะหนักที่ใช้ในการช่วยย้อมสี จัดเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีใหม่โดยปาเจรา พัฒนถานุตร และคณะ [17] ที่ใช้เทคโนโลยีการสร้างสารอนินทรีย์ชั้นบาง (Inorganic Thin Layer Technology ; ITLT) มาใช้ปรับแต่งผิวเส้นไหมก่อนจะนำมาย้อมด้วยสีธรรมชาติ ได้แก่ สีที่สกัดจากประดู่ หูกวาง ขนุน และฝาง พบว่าเทคนิคนี้สามารถเพิ่มความสามารถในการดูดซับสี และย้อมสีได้สูงขึ้น ทั้งนี้ยังสามารถลดปริมาณโลหะหนักที่ต้องใช้ช่วยย้อมสีบนผ้าได้อีกด้วย

นอกจากนี้ยังมีความพยายามนำระบบพลาสมามาใช้เพื่อทำให้ผ้าไหมสะอาดขึ้นโดย ประดุง สนวนพูน [18] พบว่า การนำพลาสมาที่เหนี่ยวนำด้วยคลื่นวิทยุมาอบผ้าไหม สามารถเพิ่มความสามารถในการสะอาดขึ้นของผ้าไหมได้

2.3 เส้นทางสายไหม [19]

2.3.1 ประวัติและการแพร่กระจายของการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมของโลก

การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม สันนิษฐานว่าเริ่มต้นในประเทศจีนเมื่อประมาณ 4,700 ปีมาแล้ว มีตำนานเล่าว่าพระนางซีลิ่งสี (Xi Ling Shi) พระมเหสีของจักรพรรดิซวนหยวน (Xaun Yaun) ได้พบรังไหมโดยบังเอิญ ขณะประทับในพระราชอุทยาน พระนางทรงเห็นรังไหมอยู่บนต้นหม่อน ลักษณะเป็นรังสีขาวนวลจึงให้นางกำนัลเก็บมาถวาย แต่นางกำนัลทำรังไหมตกลงในถ้วยน้ำร้อนโดยอุบัติเหตุ เมื่อรังไหมขึ้นมาก็ได้เส้นไหมที่เหนียวมันและอ่อนนุ่มจึงลองนำเส้นไหมที่ได้ไปทอเป็นผ้า เพื่อถวายพระจักรพรรดิ ซึ่งพระองค์ทรงโปรดปรานมาก จึงโปรดให้มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในพระราชวัง ต่อมาจึงนำออกเผยแพร่ให้แก่ราษฎรทั่วไป ราษฎรจึงขนานนามพระนาง ซีลิ่งสีว่า “พระนางแห่งไหม” และจัดให้มีการเซ่นไหว้เป็นประจำทุกปี

ต่อมาราชวงศ์ฮั่น (ในราวปี 206 ก่อนคริสตกาลจนถึงคริสต์ศักราช 220) ได้มีการส่งทูตไปเชื่อมสัมพันธไมตรีกับประเทศทางตะวันตกโดยเริ่มต้นจากเมืองฉางอัน (Changan) ปัจจุบันเรียกซี

อาน (Xuan) ซึ่งเป็นเมืองหลวงอยู่ในมณฑลชานซี (Shaanxi) ผ่านมณฑลกานซู (Kansu) มณฑลซินเจียง (Xinjiang) ข้ามเทือกเขาพามีร์ (Pamir) สู่อัฟกานิสถาน และอิหร่าน อีกเส้นทางหนึ่งจะเดินทางผ่านทางตอนใต้ของประเทศรัสเซียเข้าสู่ประเทศทางแถบเอเชียกลางไปยังประเทศแถบชายฝั่งทะเลเมดิเตอร์เรเนียน เส้นทางเหล่านี้ยาวมากกว่า 10,000 กิโลเมตร เป็นเส้นทางแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมและการค้าระหว่างประเทศจีนและประเทศในเอเชียกลางในยุคนี้เส้นทางนี้รู้จักในนาม “เส้นทางไหม” (silk Road)

นอกจากนี้ในช่วงระยะเวลาเดียวกันยังมีการแพร่กระจาย โดยการเดินทางทางทะเลไปยังคาบสมุทรเปอร์เซียและประเทศแถบชายฝั่งทะเลอาหรับ (Arabian sea) หลังจากนั้นจึงแพร่กระจายไปยังประเทศอื่น

ช่วงประมาณ 3,000 ปีมาแล้ว การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแพร่กระจายจากประเทศจีนไปยังประเทศเกาหลีหลังจากนั้นอีกประมาณ 300 ปี ได้แพร่กระจายจากประเทศเกาหลีไปสู่ประเทศญี่ปุ่น

ช่วงประมาณคริสตศตวรรษที่ 1-2 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแพร่กระจายไปสู่ประเทศอินเดียและคาบสมุทรอินโดจีน ได้แก่ ประเทศไทย พม่า ลาว เวียดนาม และกัมพูชา ต่อจากนั้นจึงแพร่กระจายไปสู่ประเทศอินโดนีเซีย

ช่วงประมาณศตวรรษที่ 9-11 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแพร่กระจายไปสู่ประเทศ อียิปต์ ประเทศชายฝั่งทางตอนเหนือของทวีปแอฟริกา ประเทศสเปน และเกาะซิติ นอกจากนี้ยังมีการแพร่กระจายไปยังแถบทางใต้ของประเทศรัสเซียซึ่งเป็นบริเวณที่เส้นไหมเดินทางผ่าน

ช่วงประมาณศตวรรษที่ 12-13 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแพร่กระจายไปสู่ประเทศอิตาลี

ช่วงประมาณศตวรรษที่ 14 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแพร่กระจายไปสู่ประเทศฝรั่งเศส ประมาณปี ค.ศ. 1522 การปลูกหม่อนเลี้ยงไหมแพร่กระจายไปสู่ทวีปอเมริกาโดยสเปน ซึ่งได้เข้าไปปกครองเม็กซิโก ผู้ปกครองชาวสเปนได้บังคับให้ราษฎรแถบซานเมืองปลูกหม่อน และเลี้ยงไหม หลังจากนั้นได้แพร่กระจายไปยังประเทศแถบทวีปอเมริกาเหนือ และทวีปอเมริกาใต้ เช่น ประเทศเปรู สหรัฐอเมริกาและบราซิล

2.3.2 การพัฒนาเส้นไหมในตลาดโลก

ปัจจุบันเส้นไหมมีบทบาทอย่างมากในตลาดโลก ความต้องการเส้นไหมก็มีมากขึ้นตามลำดับ ดังนั้นจึงมีนักวิจัยจากหลายแขนงให้ความสนใจที่จะพัฒนาทั้งเส้นไหมให้มีสมบัติที่โดดเด่น และมีกำลังการผลิตที่เพียงพอต่อตลาดโลก ทั้งนี้ในต่างประเทศส่วนใหญ่ได้เริ่มทำการศึกษาสมบัติพื้นฐานของเส้นไหมที่มีในประเทศ ก่อนที่จะเริ่มพัฒนาสายพันธุ์ไหมชนิดใหม่ ๆ ป้อนให้แก่ตลาด อีกทั้งยังพยายามปรับปรุงเทคโนโลยีในการผลิตและเพิ่มสมบัติพิเศษของเส้นไหม ดังเช่น

งานวิจัยของศูนย์วิจัยและพัฒนาหนอนไหมของมหาวิทยาลัย Suzhou [19] ในประเทศจีน มุ่งเน้นที่จะพัฒนาการผลิตเส้นใยไหมที่มีสี โดยเริ่มจากการเปลี่ยนอาหารที่ใช้เลี้ยงหนอนไหมซึ่ง พบว่าในจังหวัด Jiangsu ของประเทศจีนสามารถปรับปรุงพันธุ์หนอนไหมที่ให้เส้นใยไหมสีได้ 3 สี นั่นคือ สีแดง สีเขียวและสีเหลือง อีกทั้งตั้งเป้าหมายที่จะผลิตเส้นใยไหมสีให้ได้ถึง 12 เฉดสีเพื่อใช้ใน งานอุตสาหกรรม

ในปี ค.ศ.1994 Asakura และคณะ [20] ได้พยายามศึกษาโครงสร้างของไฟโบรอิน (fibroin) ที่ได้จากหนอนไหมพันธุ์ *Bombyx mori* ในภาวะที่แตกต่างกัน โดยใช้เทคนิค C-13 NMR และ N-15 NMR ซึ่งผลการทดลอง พบว่า สายโซ่พอลิเมอร์ในโปรตีนไฟโบรอินมีขนาดใหญ่และมีน้ำหนัก โมเลกุลถึง 300,000 แต่กลับสามารถเคลื่อนตัวไปมาได้รวดเร็ว

ในปีเดียวกันนี้ Nakamura และคณะ [21] ทำการศึกษาถึงสมบัติการทนความร้อนของ โปรตีนไฟโบรอินในหนอนไหมแต่ละชนิด พบว่า ที่อุณหภูมิ 100 องศาเซลเซียสมีน้ำระเหยออกมา จากส่วนออสถฐานของไฟโบรอินของเส้นใยไหมที่ได้จากหนอนไหมเลี้ยงพันธุ์ *Bombyx mori* และ ที่อุณหภูมินี้โมเลกุลในส่วนที่เป็นแอลฟา (α) และบีตา (β) ในไฟโบรอินเกิดการสูญเสีย น้ำ จากนั้นเมื่อเพิ่มอุณหภูมิขึ้นเป็น 150-180 องศาเซลเซียสเกิดการสลายพันธะไฮโดรเจนภายในและ ระหว่างโมเลกุลของไฟโบรอิน และเมื่ออุณหภูมิสูงกว่า 180 องศาเซลเซียสจะเกิดการสร้างพันธะ ไฮโดรเจนขึ้นมาอีก ส่งผลให้ส่วนออสถฐานในไฟโบรอินมีการจัดเรียงตัวเป็นผลึกแบบบีตา อีกทั้งมี การเคลื่อนที่ของผลึกด้วย งานวิจัยนี้ทำให้สรุปได้ว่า อุณหภูมิกลาสทรานซิชัน (T_g) ของโปรตีน เซราซินและใยไฟโบรอินคือ 170 และ 160-210 องศาเซลเซียส ตามลำดับ แต่ทั้งนี้จะขึ้นกับชนิด ของหนอนไหมแต่ละสายพันธุ์ อีกทั้งพบว่าลักษณะการเกิดโครงสร้างทั้งชนิดบีตา และแอลฟาจะ เกิดที่อุณหภูมิ 270 องศาเซลเซียส

งานวิจัยของ Chopra และคณะ [22] ที่มีขึ้นในปี ค.ศ. 1996 ศึกษาถึงสมบัติเชิงกลที่ เปลี่ยนแปลงเมื่อทำการลอกกาไหมในผ้าไหม ด้วยวิธีแตกต่างกัน 5 วิธี คือ ลอกกาไหมด้วยกรด ต่าง สารไตรเอทิลเอมีน (triethylamine) สบู่และเอนไซม์ พบว่า ผ้าไหมที่ทำการลอกกาโดยใช้ ต่าง สารไตรเอทิลเอมีน และสบู่ จะมีผิวสัมผัสที่ดีกว่าผ้าไหมที่ทำการลอกกาโดยใช้กรด และ เอนไซม์ เนื่องจากการใช้กรด และเอนไซม์จะทำให้การลอกกาในผ้าไหมไม่สม่ำเสมอส่งผลให้ผ้า มีผิวสัมผัสที่หยาบกระด้าง

ใน ปีค.ศ. 2003 Wakida และคณะ [23] ทำการบำบัดผิวผ้าไหมด้วยแก๊สแอมโมเนีย ภายใต้ ความดันบรรยากาศ และความดันที่ 2.4 และ 6 กิโลกรัมต่อตารางเมตร จากนั้นจึงนำมาวัดค่าความ ฉีก (shearing) และใช้ระบบ KES (Kawabata Evaluation System) ตรวจสอบความนุ่มของผ้าที่ถูก บำบัดผิวเพื่อนำมาเทียบกับผ้าไหมที่ไม่ถูกบำบัดผิว พบว่า การบำบัดผิวผ้าไหมโดยใช้แก๊ส แอมโมเนียนี้ ส่งผลให้ผ้าไหมมีความอ่อนนุ่มและมีผิวสัมผัสที่ดี

ในช่วงหลายปีที่ผ่านมา มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ศึกษาเกี่ยวกับเทคนิคใหม่ในการปั่นเส้นใยใหม่ นั่นคือกระบวนการปั่นเส้นใยใหม่ด้วยวิธี electrospinning ซึ่งเริ่มแรกนั้นใช้เป็นเทคนิคในการผลิตโครงกระดูกเทียมจากเส้นใยใหม่ซึ่งต้องเตรียมเส้นใยใหม่ให้เชื่อมติดกันแล้วเกิดเป็นโครงร่างคล้ายกระดูก มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางในระดับนาโนเมตร โดย Shin และคณะ [24] Oko และคณะ [25] เป็นผู้เริ่มวิจัยทดลองปั่นเส้นใยด้วยวิธี electrospinning ซึ่งพบปัญหาในการเลือกตัวทำละลายและการควบคุมการเปลี่ยนโครงสร้างของไฟโบรอินระหว่างทำการปั่นเส้นใย Shin และคณะ [24] ใช้เทคนิคการเตรียมนี้กับพอลิเมอร์ผสมระหว่างพอลิเอทิลีนออกไซด์กับเส้นใยใหม่ในตัวทำละลาย hexafluoro-2-propanol พบว่าเกิดเส้นใยที่มีความสม่ำเสมอมีขนาด 80-100 นาโนเมตร แต่เทคนิคนี้มีการใช้พอลิเอทิลีนออกไซด์ ซึ่งมีผลต่อสมบัติเชิงกลและความสามารถในการเข้ากันได้ทางชีวภาพของเส้นใย ต่อมา Oko และคณะ [25] ได้ใช้ตัวทำละลาย hexafluoroacetone hydrate สำหรับการเตรียมเส้นใยใหม่ที่มีขนาดนาโนเมตรและเชื่อมติดกันได้ พบว่าสามารถเตรียมเส้นใยใหม่ที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางโดยเฉลี่ย คือ 300 นาโนเมตร มีการใช้สารละลายเมทานอลเพื่อกำจัดตัวทำละลาย hexafluoroacetone hydrate แต่ทำให้เส้นใยมีการหดตัวเล็กน้อย และส่งผลกระทบต่อสมบัติเชิงกลของเส้นใยเพียงเล็กน้อย ต่อมา Sachiko และคณะ [26] ได้ใช้กรดฟอริกเป็นตัวทำละลาย พบว่าสามารถเตรียมเส้นใยสม่ำเสมอที่มีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางน้อยกว่า 100 นาโนเมตร โดยใช้ความเข้มข้นของสารละลายร้อยละ 12-15 และใช้ความเข้มข้นสนามไฟฟ้า 3 และ 4 กิโลโวลต์ต่อเซนติเมตร และคาดว่าจะมีการศึกษาสมบัติเชิงกลของเส้นใยที่ได้จากการนำไฟโบรอินจากเส้นใยใหม่ โดยนำมาผ่านกระบวนการปั่นเป็นเส้นใยด้วยวิธี electrospinning ต่อไปในภายหลัง

จากข้อมูลงานวิจัยต่าง ๆ ที่ผ่านมาทั้งในประเทศและต่างประเทศ พบว่ายังไม่มีการจัดทำมาตรฐาน เพื่อกำหนดคุณภาพของเส้นใยใหม่ในประเทศไทยขึ้น ดังนั้นงานวิจัยนี้จึงเกิดขึ้นเพื่อศึกษาสมบัติต่างๆของเส้นใยใหม่ ดังที่ได้แสดงไว้ในส่วนของการทดลอง ซึ่งผู้วิจัยจะทำการคัดเลือกเส้นใยใหม่พันธุ์ต่าง ๆ ที่ผลิตในประเทศไทยที่ทราบพันธุ์ และแหล่งกำเนิดที่แน่นอนมาทำการศึกษา โดยชนิดเส้นใยใหม่ที่ใช้ในการศึกษานี้จะขึ้นกับ ฤดูกาล วิธีการสาวไหม และปัจจัยอื่น ๆ ผู้วิจัยมีความมุ่งหวังเป็นอย่างยิ่งว่า งานวิจัยนี้จะทำให้ค้ำค่าสมบัติต่าง ๆ ของเส้นใยใหม่ที่ผลิตในประเทศไทย สามารถช่วยในการจำแนกชนิดเส้นใยใหม่ตามสมบัติของเส้นใยใหม่แต่ละชนิด อีกทั้งจะเป็นแนวทางในการจัดทำมาตรฐานสำหรับเส้นใยใหม่ในประเทศไทยต่อไปในอนาคต